

Η ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΘΕΣ¹

Keith Dixon*

Η επιθεώρηση *Marxism Today*, που δεν υπάρχει σήμερα, έπαιξε ένα ρόλο-κλειδί στις διαμάχες των διανοουμένων, οι οποίες συντάραξαν τη βρετανική Αριστερά μετά το τέλος της δεκαετίας του '70, δηλαδή τη στιγμή της κατάρρευσης της σοσιαλδημοκρατικής συναίνεσης κάτω από τα συνδυασμένα πλήγματα της εσωτερικής οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, της ιστορικής παρακμής του Ηνωμένου Βασιλείου στη διεθνή σκηνή και, κυρίως, της φοβερής επίθεσης του θατσερισμού στο πεδίο της πολιτικής και της διανόησης. Παρ' όλα αυτά, τίποτε δεν προδιέθετε ότι αυτή η μικρή επιθεώρηση, που επισήμως έφερε ακόμη τον υπότιτλο της «θεωρητικής επιθεώρησης διαλόγου» του Κομμουνιστικού Κόμματος της Μεγάλης Βρετανίας και έφερε ένα όνομα που προκαλούσε το ειρωνικό μειδίαμα ορισμένων, έμελλε να παίξει έναν τέτοιο ρόλο. Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Μεγάλης Βρετανίας, όπως και τα άλλα ευρωπαϊκά κομμουνιστικά κόμματα, δεν είχε αποδείξει ότι καινοτομεί, ότι έχει φαντασία, ότι είναι ανοιχτό στις διαμάχες των διανοουμένων. Οι διάφορες κρίσεις της μεταπολεμικής περιόδου –από τη διαφωνία του Τίτο ως την «Άνοιξη της Πράγας»– ουσιαστικά είχαν απομακρύνει από το κόμμα τους διανοουμένους –όχι ευκαταφρόνητους αριθμητικά– που είχαν συμμεριστεί την κομμουνιστική υπόθεση στη διάρκεια των αντιφασιστικών αγώνων. Πολλοί από αυτούς που αποχώρησαν και που είχαν αποκτήσει ακλόνητη φήμη στον τομέα της επιστήμης τους –κυρίως οι ιστορικοί, όπως ο Christopher Hill και ο E. P. Thompson– διατηρούσαν τη σχέση τους προς τον μαρξισμό, όχι όμως και τους δεσμούς του οπαδού του κόμματος. Επομένως, το εγχείρημα της ενεργοποίησης των συζητήσεων μεταξύ διανοουμένων σε εθνική κλίμακα, εκκινώντας από μια δημοσιογραφική βάση τόσο εύθραυστη και περιθωριοποιημένη, ήταν παράτολμο στοίχημα. Αυτό όμως προσπάθησε –επιτυχώς– να κάνει ο νέος αρχισυντάκτης Martin Jacques τον Οκτώ-

βριο του 1977. Μέχρι το τέλος της περιόδου (η *Marxism Today* εκλείπει τον Ιούνιο του 1991), η επιθεώρηση είχε γίνει αναπόφευκτη αναφορά για τις τρέχουσες πολιτικές συζητήσεις, προκαλώντας ασφαλώς το φθόνο άλλων ανταγωνιστικών επιθεωρήσεων τις οποίες επισκιάζει, φιλοξενώντας στις στήλες της παρεμβάσεις έγκυρων προσωπικοτήτων από τον δημοσιογραφικό, πανεπιστημιακό και πολιτικό κόσμο. Η επιτυχία της επιθεώρησης ήταν αρκετή ώστε να προσελκύσει ακόμη και το υπερατλαντικό ενδιαφέρον: η *Wall Street Journal* επινόησε τον όρο *yummies* (young upwardly mobile Marxists) για να περιγράψει, όχι χωρίς χιούμορ, τους αναγνώστες της επιθεώρησης.

Αν ήθελε κανείς να γράψει την ιστορία της διανόησης στη Μεγάλη Βρετανία αυτής της περιόδου, θα έπρεπε προφανώς να αφιερώσει ένα πολύ μεγαλύτερο μέρος στον αναβρασμό που επικρατούσε στη δεξιά πτέρυγα του πολιτικού στίβου. Οι πιο αξιοσημεί-

ωτες και οι πιο καινοτόμες παρεμβάσεις της διανόησης έρχονταν πράγματι από εκείνη την πλευρά. Η δημιουργία στα 1974 ενός εργαστηρίου ιδεών, του *Centre for Policy Studies* [Κέντρο πολιτικών μελετών] –υπό τη διεύθυνση του Keith Joseph και της Margaret Thatcher, αλλά και με τη συγκέντρωση των «ριζοσπαστών» συντηρητικών διανοουμένων που δεν τους ικανοποιούσε ο πολιτικός και θεωρητικός απολογισμός του κόμματος–, ήταν η πρώτη εκδήλωση που την ακολούθησε λίγα χρόνια αργότερα (1977) το *Adam Smith Institute* [Ινστιτούτο Άνταμ Σμιθ], δημιουργήματα νεαρών νεοφιλελεύθερων διανοουμένων που προέρχονταν ουσιαστικά από το Πανεπιστήμιο Σαιντ Άντριους της Σκωτίας. Μέσα και γύρω από το συντηρητικό κόμμα, μια νέα γενιά ακτιβιστών διανοουμένων προσπαθούσαν να σκεφτούν μια στρατηγική διεξόδου από την κρίση, στρατηγική που θα έστρεφε τα νώτα της στους σοσιαλδημοκρατικούς συμβιβασμούς και θα εμπνεόταν με τόλμη από το μάθημα του Friedrich von Hayek και του Milton Friedman για την ενδεδειγμένη οικονομική διαδικασία και του Enoch Powell για την πολιτική στρατηγική. Οι «ριζοσπάστες» θεωρητικοί της «ρήξης» βρισκόνταν μέσα στους κόλπους της Δεξιάς. Η πρώτη αρετή της ομάδας της επιθεώρησης *Marxism Today* ήταν ότι αντιλήφθηκε και πήρε στα σοβαρά τούτη τη στροφή στην ιστο-

MARXISM MΣΙΧΣΙΑΜ

ρία της βρετανικής συντηρητικής Δεξιάς και ότι κάλεσε την αριστερή διανόηση να αναμετρήσει την έκταση της δικής της αναντιστοιχίας σε σχέση με τις θεωρητικές προκλήσεις που συνεπαγόταν η κρίση. Η επιθεώρηση *Marxism Today* φιλοδοξούσε να είναι ο χώρος μιας πλουραλιστικής επεξεργασίας της απάντησης που έπρεπε να δοθεί στις βλέψεις της νέας βρετανικής δεξιάς, της οποίας διέγνωνε τις ηγεμονικές της φιλοδοξίες.

Από απλό δελτίο της μικρής κομμουνιστικής ενορίας, η επιθεώρηση *Marxism Today* κατόρθωσε σε λίγα χρόνια να βρίσκεται στο σταυροδρόμι του πολιτικού και του θεωρητικού, προωθώντας τη συζήτηση για τις ιδιαιτερότητες του θατσερισμού την οποία απέρριπτε η παραδοσιακή Αριστερά, παίρνοντας τις αποστάσεις της από τον δογματισμό που κυριαρχούσε σε μεγάλο τμήμα της άκρας Αριστεράς, εγκολπώνοντας τον φεμινισμό και τις φεμινίστριες, ανοίγοντας τις στήλες του στους οικολόγους, στους διαφωνούντες των ανατολικών χωρών, στους απροκατάληπτους συντηρητικούς. Στους κόλπους μιας βρετανικής Αριστεράς, θύματος σε ευρεία κλίμακα της πουριτανικής της κληρονομιάς, οι συζητήσεις της επιθεώρησης για τη σεξουαλική απόλαυση της γυναίκας, για τους ομοφυλόφιλους ή τη μόδα προκαλούσαν αίσθηση. Πιο προσιτή και οικουμενικότερη από τη *New Left Review*, λιγότερο προσηλωμένη από το *New Statesman* ή το *New Socialist* στα διάφορα ρεύματα των εργατικών, πολιτικά πιο ανοιχτή από το *New Society*, η επιθεώρηση *Marxism Today* κατέλαβε μια έπαυλη που κατέστησε την ανάγνωση της επιβεβλημένη –αν και εφήμερη– σε ένα τμήμα της «ριζοσπαστικής» νεολαίας. Στο πρόγραμμα της επιθεώρησης προνομιακή θέση είχε η μαχητική συζήτηση, όπου συμμετείχαν και πολλοί από εκείνους που βρίσκονταν πέρα των συνόρων της Αριστεράς (εδώ έβρισκε κανείς τον Raymond Williams ή τον Tom Nairn, αλλά και τον υπερσυντηρητικό Ferdinand Mount).

Παρ' όλα αυτά, η επιθεώρηση υπέφερε επίσης εξαιτίας της φήμης της. Σε ένα από τα μυθιστορήματά του που σατιρίζουν τους βρετανικούς πανεπιστημιακούς κύκλους, ο David Lodge δείχνει έναν νεαρό πανεπιστημιακό –που επιζητεί την κοινωνική του αναβάθμιση– να αγωνιά για το προσεχές άρθρο του που προορίζεται για την επιθεώρηση *Marxism Today*, και η οποία παρουσιάζεται σαν το *nec plus ultra* της σικάτης αριστεράς. Οι κομμουνιστές χρηματοδότες της επιθεώρησης έδειχναν να θεωρούν την εμπορική επιτυχία της ικανή απόδειξη του καιροσκοπισμού της, και οι σχέσεις μεταξύ της κομμουνιστικής διεύθυνσης και της ομάδας της επιθεώρησης ήσαν πασίδηλα ταραχώδεις. Άλλωστε η επιθεώρηση χάθηκε εξαιτίας αυτής ακριβώς της αντίφασης: κατά

παράδοξο τρόπο σαρώθηκε από την εξέγερση στην Ανατολή, την οποία επιζητούσε σταθερά και ολόψυχα.

Την ομάδα της επιθεώρησης ουσιαστικά τη συγκροτούσαν νεαροί εθελοντές και κάποιοι μόνιμοι με ευτελή μισθό. Ακόμη τη βοηθούσε ένας αξιόλογος αριθμός έγκριτων δημοσιογράφων και πανεπιστημιακών: ο ιστορικός Eric Hobsbaum και ο κοινωνιολόγος Stuart Hall ανήκαν στην τελευταία κατηγορία και συνέβαλαν σημαντικά στην ενίσχυση της ποιότητας της θεωρητικής σκέψης. Η αρθρογραφία της συντακτικής ομάδας γινόταν πάντοτε κάτω από το άγρυπνο βλέμμα του Martin Jacques που καταδίωκε την ξύλινη γλώσσα και την ανώφελη πολεμική και υποστήριζε επίμονα το ευανάγνωστο των κειμένων, το οποίο ενίοτε έλειπε από τις άλλες θεωρητικές επιθεωρήσεις της Αριστεράς. Αν και λειτουργούσε ως στρατευμένη επιθεώρηση, η συντακτική ομάδα είχε αξιώσεις ενός ποιοτικού εντύπου. Στη *Marxism Today* ξεκίνησε η δημοσιογραφική σταδιο-

δρομία πολλών νέων, κάτω από τις συμβουλές, τις πιέσεις, τις συνεχείς παρενοχλήσεις του M. Jacques: συνεπώς, δεν πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι σήμερα βρίσκονται διασκορπισμένοι στις «μεγάλες εφημερίδες» του βρετανικού Τύπου. Ο Charlie Leadbetter εργάζεται στους *Financial Times*, η Suzanne Moore στον *Guardian*, και ο Martin Jacques είναι βοηθός αρχισυντάκτης στην εφημερίδα *The Independent*: η ενσωμάτωσή τους στις λεγόμενες «ποιοτικές» βρετανικές εφημερίδες δίνει το μέτρο της σοβαρότητας του εγχειρήματος της *Marxism Today* στο επίπεδο της δημοσιογραφίας και της διανόησης, αλλά και το μέτρο της πολιτικής της αποτυχίας.

Μετάφραση από τα γαλλικά

Βαγγέλης Μπιτσώρης

Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών

Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης

*Ο Keith Dixon είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Σταντάλ της Γκρενόμπλ και έχει ειδικευτεί σε θέματα που αφορούν τον πολιτισμό της Σκωτίας.

